

■ Духоўнасць

ЗВАНЫ ПА-ЗА ЦАРКВОЙ

Каштую кавалачак апетытнага пірага, а вочы ўжо разглядаюць незвычайныя кубкі, распісаныя анёламі. Падыходжу да прылаўка з абразамі і на хвілінку заміраю, люблюся іх прыгажосцю, здзіўляюся таленту майстроў. Чуюцца дзіцячыя галасы і смех: гэта пачаўся спектакль у батлейцы. Свежы хлеб, мёд, керамічныя вырабы, мноства сустрэч з цікавымі людзьмі — усё гэта фестываль праваслаўнай культуры «Кладзезь», арганізаваны Свята-Елісавецкім манастыром.

— Манастыр быў заснаваны ў 1999 годзе, — распавядае манахіня Матрона. — Але яшчэ раней узніклі майстэрні, якія былі арганізаваныя сёстрамі ў 1996 г. Яны з’явіліся дзякуючы жаданню манахаш дапамагчы людзям, якім складана было знайсці сваё месца ў жыцці — наркаманам, бамжам, людзям, якія вызваліліся з турмаў. Небаракі прыходзілі ў храм і прасілі дапамогі, бо цяжка было знайсці працу. Яны знайшлі прытулак у манастыры, навучыліся рамяству. Прыходзілі і прафесіяналы ў сваёй справе, якія маглі навучыць, арганізаваць дзейнасць майстэрняў — у кожнай з іх па некалькі майстроў. Сёння ў трыццаці майстэрнях працуюць больш за паўтары тысячы чалавек. Развіццё майстэрняў прымусіла задумацца аб тым, як гэтыя вырабы данесці да людзей. Так нарадзілася ідэя арганізаваць праваслаўны фестываль.

— Першы фестываль праваслаўнай культуры «Кладзезь» быў арганізаваны больш за пяць гадоў таму, — працягвае размову кіраўніца праекта Таццяна Леанідаўна. — За гэты час мы аб’ездзілі каля

шасцідзесяці гарадоў Беларусі. Са сваім фестывалем ужо два гады бываем і ў Расіі — наведалі каля пяцідзесяці гарадоў. Асноўнай мэтай фестывалю з’яўляецца місіянерская праца. Сам фестываль складаецца з дзвюх частак. Гэта духоўна-асветніцкая праграма і выстава-кірмаш вырабаў манастырскіх майстэрняў. На тэрыторыі кірмашу можна пабачыць, у прыватнасці, экспазіцыі «Беларуская хатка» ці «Тэатр-батлейка». За адзін дзень адбываецца вельмі шмат спектакляў, яны карыстаюцца вялікім попытам не толькі ў дзяцей, але і ў дарослых. Праводзяцца розныя выставы. Напрыклад выстава аб манастыры, храмах. Што датычыцца духоўна-асветніцкай праграмы, у нас каля 25 тэматычных праектаў, напрыклад, «Медыцына і праваслаўе», «Жывое слова». У гэтых праектах удзельнічаюць урачы, псіхолагі, культуролагі, артысты, пісьменнікі, сёстры нашага манастыра. У рамках фестывалю праводзіцца каля дваццаці су-

стрэч, якія ахопліваюць амаль усе аўдыторыі горада — ад самых маленькіх жыхароў да людзей сталага ўзросту. Праводзяцца канцэрты праваслаўных артыстаў, напрыклад Багдан Бярозкін прывязджае на фестываль са сваёй звонніцай. Таццяна Дашкевіч выступае з гітарай, выконвае аўтарскія песні, чытае свае вершы. Яна — аўтарка вялікай колькасці кніг для дзяцей і дарослых.

Кожны год плануець, па якіх гарадах праедзе фестываль. І адбываецца ён цягам усяго года, за выключэннем першага і апошняга тыдняў вялікага посту. Адзінаццатага сакавіка фестываль адкрываецца адначасова ў Валожыне і Докшыцах. Пасля накіруецца ў Клецк ці Друцк — і праз усю Беларусь, у кожны куточак нашай краіны.

Надзея ЕМЯЛЬЯНАВА.
Фота аўтара

■ На светлы ўспамін
ЯГО РАДКІ Ў КНІЗЕ І Ў МАІМ ЖЫЦЦІ

Умаладосці я вельмі зайздросціў сваім ровеснікам-літаратарам, якіх аблашчыў сваёй увагай Рыгор Барадулін. Ужо ў тыя, сямідзясятыя гады мінулага стагоддзя, ён быў для нас «зоркай» першай велічыні, сапраўдны паэт, і многія з нас маглі на памяць цытаваць яго знакамітыя радкі. Яго яшчэ не клікалі «Дзядзька Рыгор». Ды які ён быў для нас дзядзька — рухавы, маладжава, поўны іскрыстага гумару...

А каго радкі ўпадабае — шчодро рассыпае кампліменты, нават прысвечвае цэлыя вершы. І гэта ўжо тады для нас, і не толькі, было нібы білет на алімп, прызнанне і пашана.

Такія «білеты» на маёй памяці атрымлівалі Алег Салтук, Віктар Стрыжак, Міхась Барэйша, Валянціна Аколава, Віктар Шніп, Алесь Пісьмянкоў...

Я ж вялікай увагі мэтра не адчуваў і дужа нудзіўся з гэтай нагоды. А калі даведаўся, што Рыгор Іванавіч будзе рэдактарам маёй першай кніжкі, хваляванню майму не было мяжы.

Кніжка гэтая называлася «Сцяжына» і была «брацкай магілай», як называлі ў сваім асяроддзі літаратары, — гэта значыць, калектыўны зборнік. Як для мяне гэта быў запознены дэбют, і тое, што я трапіў туды разам з некаторымі нашмат за мяне маладзейшымі, таксама не давала аптымістычнага настрою.

І вось я гартую свой раздзел у зборніку з трыюжым пачуццём радасці і пазнавання надрукаваных сваіх радкоў — і амаль з першых старонак чырванее:

«Заімжыцца, завечарэе
Пасля дзённае мітусні.
Вёска вечара Верацеі
Цішыні даверыць агні.
Старажытных вязаў шаломы
Паабалал шашы стаць,
Вечаровыя вусны саломы
У празрыстай смуге дрыжаць.
Вечар. Вечнасць. Трывога надзеі.
Небу роўная вышыня.
Вера выраю — Верацеі.
Чарадзеяная дабрыня».

Божа! «Вечаровыя вусны саломы», «вера выраю» — гэта ж не маё, гэта пазнавальна барадулінскае... Шчодры рэдактар рассыпаў свае перліны ў маіх сціплых радках!

Я нават не ведаў, як рэагаваць, але бачыў, што мая замаўлёўка пад рукой майстра набыла яркія фарбы, нават філасофскі падтэкст. Гэта быў, як сёння казалі б, сапраўдны майстар-клас.

Праз некалькі гадоў, калі Барадулін з Міхасём Стральцовым прывязджаў у Полацк, я сказаў пра гэта Рыгору Іванавічу. А ён з уласцівым яму гумарам адмахнуўся, сказаўшы звыклае, што ён гаварыў многім маладым: «Скажыце «дзякуй» бацьку і маці, што вы такі ў іх выраслі».

Потым нас усё больш пачало звязваць зямляцтва: яго Ушачы — гэта практычна мая Полаччына. Нават спідометр рэдакцыйнай машыны полацкай газеты, дзе я працаваў літсупрацоўнікам, паказваў ад майго дома да Ушач усяго сорок два кіламетры.

І так сталася, што юбілейную вечарыну Рыгора Іванавіча на яго пяцідзесяцігоддзе мне давялося весці ў полацкім Сафійскім саборы. Тады сабралася шмат народу, гарадское начальства, дэлегацыя з Ушач, прыехалі сябры з Мінска. Барадулін шмат жартаваў, быў у добрым гуморы, не раз падкрэсліваў, што ён дома, сярод сваіх.

Увогуле, полацкая Сафія была для Барадуліна сакральным месцам. Гэта пацвердзіў і яшчэ адзін факт, падзея, у якой і я браў сціплы ўдзел.

Я ўжо тады пераехаў у Мінск, працаваў у часопісе «Вожык». І вось аднойчы тэлефануе Алесь Камоцкі, які напісаў на вершы Барадуліна вялікую нізку песень.

— Знайшліся людзі, — кажа Алесь, — якія гатовы запіскае песні на дыск. Рыгор Іванавіч хоча, каб гэты запіс адбыўся ў Сафійскім саборы і прасіў цябе паехаць з намі ў Полацк.

Я, безумоўна, згадзіўся. Тут жа патэлефанаваў тагачаснаму дырэктару Полацкага гісторыка-культурнага запаведніка Мікалаю Ільніцкаму і раскажаў яму пра прапанову. Той таксама ўзрадаваўся і гарача вітаў ідэю, кажучы, што палачане будучы чакаць сустрэчы з народным паэтам.

Пра падрабязнасці гэтай паездкі я калі-небудзь напішу асобна. Скажу толькі, што фундатары былі на той час тыповыя, як сёння кажучы, «пальцы веерам», што крыху дысаніравала з агульным узнёс-

лым настроем. Адзін з іх упарта называў Барадуліна дзедам, а мяне — «дзядзя», і Алесь, ды і сам Рыгор Іванавіч адчувалі пэўную няёмкасць, а я, як мог, згладжваў сітуацыю, тайшў ў душы гнеў на новых «гаспадароў жыцця».

Але высокі дух Сафійкі, радасць палачан, якія прыйшлі на сустрэчу, высокая паэзія Барадуліна і майстэрскае выкананне Камоцкага былі нашмат вышэйшыя за прыкрыя і незаўважныя для старонняга вока дробязі.

Потым яшчэ былі сустрэчы з Рыгорам Іванавічам: на вечарынах і ў Саюзе пісьменнікаў, падчас інтэрв’ю і проста на вуліцы. Не раз, прагульваючыся з Алесем Пісьмянковым, мы сустракалі яго на вуліцы Якуба Коласа і доўга гаварылі, жартавалі, смяліся.

Ён вельмі цёпла ставіўся да Алеся, лічыў яго сапраўдным паэтам і не раз гаварыў мне пра гэта.

Нягледзячы на тое, што апошнім часам мы бачыліся значна радзей, ён не пакідаў мяне сваёй увагай, перадаваў праз Камоцка новыя кнігі з аўтографамі, тэлефанаваў, прыгаворваючы часам: «Вы ж ведаеце, Навум, як я вас люблю...» І я заўсёды адчуваў ад гэтых слоў хваляванне, бо ніколі не сумняваўся, што Барадулін — класік, паэт Боскай міласцю. А я ён пераклікаў на беларускую мову майго любімага Вазнясенскага, што той у маёй памяці гучыць цяпер толькі па-беларуску!..

Шчыра кажучы, яго сыход быў не такой ужо нечаканасцю: апошнія гады Барадулін вельмі хварэў. Ды ўсё ж сумная звестка пеканула моцна.

На пахаванне мы прыйшлі разам з яшчэ адным земляком, палачанінам Алесем Ануфрыевічам Савіцкім. Усклалі кветкі, пастаялі ў жалобе. Выйшлі з касцёла разам. Развітаўшыся з Алесем Ануфрыевічам, я вярнуўся на працу. Але нешта муляла, нібыта заставалася нейкае сваё, недасказанае.

Не хацелася ні з кім ні пра што гаварыць да таго часу, пакуль Рыгор Іванавіч адправіцца ў свае родныя Ушачы, дадому, да мамы, да землякоў, туды, дзе выспелася яго слава і «Трэба дома бываць часцей...»

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

■ Экслібрыс «Звязды»

ФОРМУЛА
БІЯГРАФІІ

Валянціна Куляшова. «Аркадзь Куляшоў. Лясному рэху праўду раскажу...»: аповесць-эсэ. Мінск: Мастацкая літаратура, 2014.

Беларуская літаратура не можа пахваліцца біяграфічнымі раманами пра жыццё класікаў, якія карысталіся б не меншай папулярнасцю, чым самі творы гэтых жа класікаў. Магчыма, прычына ў тым, што ў нас няма сваіх Андрэ Маруа і Ірвінга Стоўна, чый талент яскрава праявіўся менавіта ў жанры біяграфіі. А можа, у тым, што самі патэнцыйныя «летапісцы жыцця» не зацікаўлены справай: хіба нехта захопіцца гісторыяй жыцця беларускага пісьменніка?

Аматар айчыннай літаратуры, бадай, паспрачаецца са мной: а як жа творы Алега Лойкі, Івана Навуменкі, як жа мастацкія біяграфіі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Змітрака Бядулі, Максіма Багдановіча? Як жа многія і многія кнігі аўтарскіх мемуараў-споведзяў, успамінаў сяброў і блізкіх пра нашых выдатных творцаў? Сапраўды, гэта ўсё ёсць. Але ці можам мы сцвярджаць, што такія выданні карыстаюцца папулярнасцю не толькі ў школьнікаў і студэнтаў, але і ў шырокага чытача? Ці можам мы верыць аўтарам, якія асабіста не былі знаёмыя з творцамі? Давяраць літаратуразнаўцам і даследчыкам, якія ў пісьменніку бачылі перш за ўсё генія і яго жыццё ўспрымалі праз прызму творчасці, вартасці ўсяго зробленага? Таму і атрымліваецца, што вобраз пісьменніка, па сутнасці, цэнтральны ў біяграфічным рамана ці аповесці, у нашай літаратуры вымалёўваецца толькі фрагментарна, часткова, а яго фігура штучна «ўзбуйняецца» творчымі дасягненнямі ці, наадварот, «здрабняецца» ва ўспамінах сучаснікаў.

Падаецца, што напісаць сапраўды добрую, цікавую, грунтоўную біяграфію пісьменніка вельмі складана: трэба ведаць пра яго сям’ю, сяброў, першы твор, публікацыю, кнігу, адносіны з выдаўцамі, калегамі... Пры гэтым не скаціцца да зануднага і сумнага пераліку фактаў, не перайсці толькі да аналізу творчасці, не прынізіцца да фамільярнасці і хвальбы асабістым, няхай і далёкім, знаёмствам з «зоркай». Задача амаль невыканальная. Але калі гаворка ідзе пра самых блізкіх людзей класіка, яго сваякоў, сяброў, то ўсё значна спрашчаецца. Яны ж заўсёды побач! Ім, як нікому іншаму, добра вядома і адметнасці характару пісьменніка, і яго творчасць, і адносіны з сябрамі і калегамі.

Ці ёсць у нашай літаратуры прыклад такой біяграфіі? Прынамсі, адзін з іх я дакладна ведаю. Гэта кніга Валянціны Куляшовай «Аркадзь Куляшоў. Лясному рэху праўду раскажу...», новае выданне якой акурат сёлета, да 100-годдзя народнага паэта Беларусі, пабачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Упершыню гэтая кніга была апублікавана ў 1989 годзе. Яе наклад хутка разышоўся, асобнікі сталі адначасова і бібліяграфічнай рэдкасцю, і любімым чытаннем студэнтаў-філолагаў. Не дзіўна, бо, пазнаёміўшыся з выданнем, можна было лёгка здаць экзамэн па беларускай літаратуры на «пяцёрку» (вядома, пры ўмове, што білет, выцягнуты на іспыце, звязаны з творчасцю Куляшова). Ды што казаць, нават даследчыца творчасці народнага паэта Тэрэза Голуб не так даўно прызналася, што, складаючы «Летапіс жыцця і творчасці Аркадзя Куляшова», з задавальненнем карысталася вышэйзгаданымі ўспамінамі яго дачкі і «сухія» навуковыя факты, аналіз твораў, дапаўняла яркімі біяграфічнымі элементамі.

Формулу поспеху менавіта гэтай біяграфіі вылічыць нескладана. Дачка Аркадзя Куляшова Валянціна — выдатны журналіст, даследчыца літаратуры, усё жыццё прысвяціла вывучэнню творчасці бацькі, яе папулярныяцыі. Больш за тое, яна ўсё жыццё была побач, перажывала значныя падзеі разам з бацькам, а яшчэ — умела слухаць яго згадкі-споведзі, якія ён усё часцей рабіў у апошнія гады жыцця, раскрываючы таямніцы ўласнага лёсу і тлумачачы прычыны некаторых загадкавых адметнасцяў паводзін.

Пасля знаёмства з гэтай аповесцю-эсэ, якая складаецца з невялікіх расповедаў-згадак, творы Куляшова чытаюцца і ўспрымаюцца зусім па-іншаму. У іншым святле мы бачым сяброўства Куляшова і Твардоўскага — аднаго з нямногіх вядомых творцаў, які з самага пачатку падтрымаў і ўхваліў выхад на той час наватарскай паэмы «Сцяг брыгады»; іншай бачыцца фігура Платона Галавача, мужа сястры жонкі Куляшова, які ўвесь час падтрымліваў маладую сям’ю Куляшавых. Іншай нам бачыцца і сама фігура класіка. Ён — не бюст, не помнік, не радок у энцыклапедыі, не партрэт у падручніку па літаратуры. Ён — жывы чалавек, бацька, муж, дзядуля. У гэтым выданні Куляшоў пазірае на нас не толькі з афіцыйных партрэтаў, але і ўсмixaецца чытачу з многіх фотаздымкаў, на якіх ён побач з сябрамі і блізкімі.

Значна і тое, што аповесць-эсэ «Аркадзь Куляшоў. Лясному рэху праўду раскажу...» — самастойны літаратурны твор, у якім створана асобная мастацкая рэальнасць, які чытаецца фактычна на адным дыстанцы. Толькі чытач апыры-ёры ведае, што напісанаму ў гэтай кнізе можна верыць.

Марына ВЕСЯЛУХА

